

Parallelek: (két kiállítás: terek, idők; majdnem építész, majdnem szobrász)

Beszélgetés Andreas Fogarasival

1. Kioszk (Buda), MOM Park, Budapest¹

A MOM Park jubileumi tárlatának kiállítója a fiatal generáció egyik legtudatosabb képviselője, aki analitikus és kutató magatartásával, a múlt történéseiből merítve és azokból tanulva próbálja a jelen problémáit feltérképezni, ha nem is felkínálva, de legalább felmutatva a válaszlehetőségeket is az arra fogékony szakmának. ANDREAS FOGARASI munkáiban az építészet, illetve épülethasználat változásai nem csak materiális, hanem sokkal inkább mentális, valamint ebből következő szociológiai vonatkozásaik, rezdüléseik révén jelenik meg. Fogarasi építészet iránti rajongását – annak ellenére is, hogy végül nem lett építész –, s így ennek meghatározó szerepét az életművében, épp az építészet folyamatos viszonyítási pontként való megmutatkozása jelzi.

MOLNÁR ANNAMÁRIA kurátor, a Molnár Ani Galéria vezetője többéves konzekvens munka során építette fel a Park Galériát, amely idén már az ötödik évfordulóját ünnepli. Az itt bemutatkozó művészek legtöbbször új, helyspecifikus munkát hozott létre, amely akarva-akaratlan reflexióba került a művészet számára eredendően idegen konzumitással. Bár a műtárgyak próbálják megőrizni az „ártatlanságukat” ezen a helyszínen is, alapvetően már mégsem választhatóak el attól a közegtől, ahova mint kritikai ellenpólus kerülnek, hiszen jelentésük csupán ezzel együtt teljesebb ki, illetve be. A feszültség tehát minden esetben adott. A galéria számára fenntartott félemelet mégis egy különleges, több lehetőséget is kínáló építészeti „nyúlványa” marad a bevásárlóközpontnak, amely képes ebből a helyzetből előnyt kovácsolni mindkét fél számára.

✪ **Andreas Fogarasi:** Építészetet tanultam, de egy idő után már tudtam, hogy képzőművész szeretnék lenni. Úgy tűnt, hogy az építészet az, ami a kettő közül több tanulást igényel, mégis pont a diploma előtt hagytam abba, hogy ne lehessenek építész. Amit ott tanultam praktikus tudás, széles spektrumból merít az ember. Beletartozik az analitikus gondolkodás, a technikai megoldások és a különböző anyagok használata – mindez maig igen fontos számomra. Az építészet, mint téma érdekel, és ezen túl, bizonyos stratégiáit is használom a munkáimban. Mint ahogy az is igaz, hogy a munkámat meghatározó két fontos – dokumentatív és szobrászati – aspektust is erősen befolyásolja az építészet.

✪ **Szarvas Andrea:** A mostani kiállításnak szintén múltja van, hiszen a 2007-es Velencei Biennálén, az Arany Oroszlán díjban részesült legjobb nemzeti pavilonban bemutatott munkádban² már feltűnt a MOM Kultúrház,³ most pedig a szomszédságában elevenedik meg a környék múltjának hangulata.

✪ **AF:** Nagy szerencse, hogy ezek az épületek nem voltak felújítva, mivel anno tönkretettek egy csomó jó és színvonalas építészetet. Szerencsére mostanában

már kezdik felfedezni az 50-es évek minőségét, amelyet meg kell óvni. Be akartam bizonyítani a magyar közönségnek, hogy ezek igenis érdekes és szép helyek, amelyek nemzetközi összehasonlításban is megállják a helyüket. A fiatalok, akik most mennek oda, azt sem tudják mi az a MOM, pedig a bevásárlóközpont pont ott van, ahol a gyár épületei álltak. Próbálok ambivalens hálózatokat teremteni, a *Kultur und Freizeit* című munkám sem annyira a kommunizmusról, mint inkább a modernizmusról szól. A magyar közönségnek nem tetszett, hogy szerintük ronda, elhanyagolt kultúrházakkal mutatkozunk be Velencében. De ez nem egy furcsa, elszigetelt kelet európai jelenség: mindenhol léteznek hasonló intézmények, amelyeket bizonyos érdekek mentén hoztak létre. Persze az indoktrináció, vagyis az egyfajta eszmének, politikai célnak alárendelt nevelés jobban hatással volt a kommunista országokban, ezért is érdekelt, hogy miközben ezek a színterek az állami kultúrpolitika helyei voltak, mégis itt-ott másfajta aktivitásoknak is helyet adtak – underground koncerttől egészen a neoavantgárd képzőművészeti kiállításokig – felügyelet alatt, kontrolálva, de talán pont ezért voltak a nyitásra is lehetőségek. Ugyanakkor izgat a városi tér, a public art mindig nagy kihívás, és érdekelt a bevásárlóközpont félnyilvánossága. Végül pedig, közel áll hozzám a környék. A nagymám a Rózsadombon lakott, én pedig busszal jártam le a Fény utcai piacra játékot vásárolni. Ez pedig ilyen, ehhez hasonló bódékban történt; szóval több szempontból is érdekesnek tűnt egy kioszkot építeni a plázában. Persze egy ilyen épületben sok minden jelen van építészeti-leg, például a mikroépítészet is. Fontos volt egy olyan formát találnom, amely az egész része, de mégsem az: odatartozhatott volna, de ez mégse egyértelmű, mivel ahhoz túl letisztult, diszfunkcionális, makett-szerű.

✪ **SzA:** A felépített kioszk látszólag egy egyszerű, letisztult, kapszula jellegű forma. A valóság illúzióját kelti, mintha engedelmességre a bevásárlóközpont szabályainak és alávetné magát a kereskedelemnek. Ha közelebről megnézzük az elsőre funkcionálisnak tűnő objektet rögtön teljes diszfunkcionalitásba ütközünk, hiszen elsődleges szerepének, a kereslet-kínálat törvényének biztos, hogy nem felel meg. Egy emberek elől elzárt, steril szobor fogad. Sem belső árusító hely, sem külső kapaszkodók nincsenek. Az áru szintén hiányzik, legfeljebb egy zöld műanyag pálmafa foglal helyet az amúgy üres kirakatban. De jóhiszeműségből és árcímke híján tekintünk el az értékesítéstől, a múlt és az emlékek amúgy sem eladóak. Kívül, a bódé falán fotók találhatóak, a másik fele pedig tükörfóliával van burkolva. A fólia vonzza a bódét körbefoglaló látványt, éles és pontos képet azonban már nem közvetít vissza, csak reflexiókat és torzításokat. A tükörfólia olcsó anyag, a pál-

1 Andreas Fogarasi: *Kioszk (Buda)*, MOM Park, Budapest, 2013. január 24 – június 16. <http://www.molnaranigaleria.hu/htmls/20132.html>

2 *Andreas Fogarasi: Kultur und Freizeit*. Magyar Pavilon, Velence, 2007. június 10 – november 21.

3 Magyar Optikai Művek dolgozói számára létesített közösségi, művelődési ház. Maga a vállalat 1905-ben költözött a Csörsz utcába, 90 évvel később azonban megszűnt, épületeit lebontották. A jelenleg a helyén álló modern bevásárlóközpontot, a MOM Parkot 2001-ben nyitották meg. A mellette lévő 1951-ben épült, sokat megélt Bauhaus stílusú kultúrház 2011-ben újra megnyitotta kapuit.

ANDREAS FOGARASI
Kioszk (Buda), Park Galéria (MOM Park), Budapest, 2013

ANDREAS FOGARASI
Kioszk (Buda), részlet, Park Galéria (MOM Park), Budapest, 2013

mafa egykor szintén az volt, a formatervezett, jó szabású kioszkkal együtt azonban a megtévesztésig beilleszkednek az elegáns budai bevásárló központba. Egyszerűen, erőltetés nélkül látványos és színpadias, mégis hiteles történelmet és történeteket rejt.

⊗ **AF:** Ami konkrétan benne van a formában, az a '30-as évek építésze. Nagyon sok ehhez hasonló épület van, főleg Budán. Ez is egy olyan modernista kioszk, amely nagyon hasonlít más dolgokra. Csak később jöttem rá például, hogy a Móricz Zsigmond körtér állomásának épületénél – amely szerepel a kioszkon lévő egyik fotón – eredetileg volt egy dupla telefonfülke, ami méretében és formájában nagyon hasonlít a kioszkomra. Amikor ez kiderült már kész volt a terve, a formáim többnyire mindig összerakott hibridek.

⊗ **SzA:** A kioszkon elhelyezett fotók a pusztá dokumentáción túl egyben látványok is a 21. század mindennapi magyar látványvilágának. Annak, ahogy a város hol erőszakosabban, hol burkoltabban, de azon tevékenykedik, hogy

folyamatosan felülírja, átrendezze és így szép lassan maga alá temesse a történelme által eddig hátrahagyott nyomokat. Ez persze olyan hol pozitív, hol negatívabb dezintegrációja a múltnak, amely többnyire minderre való tekintet nélkül halad, haladt át Budapesten. A bemutatott fotók csendes nyomok, amelyek nem vonnak kérdőre, csak tudomásul vesznek. Nem bűnjelek már, legfeljebb a tett régen kihűlt színhelyei.

⊗ **AF:** Mindig fotózok, főleg építészetet, de érdekelnek a képzőművészet eljárássai, stratégiái is. Ha fotókat látunk, azok az én esetemben fényesek. Szeretem, ha látszik a fal egyenlőtlensége, szeretem a reflexiókat, ha a képek keretezve vannak. A kioszkon lévő fotók nagy része erre a projektre készült, de volt olyan, ami már előtte is megvolt. Érdekel, hogy mi történik építészeti, és ez nem csak magát az épületet jelenti, mint fizikai tárgyat, hanem azt is, hogy mi veszi körül. A kortárs építészetben a sztárépítészek jelensége foglalkoztat, amihez nagyon kritikusan viszonyulok: nagy érdekelnek ezek a helyek, meglátogatom és lefotózom őket, és egy részük idővel bekerül a munkámba. Mindig építenek valahol, egy általában monumentális „Landmark” épületet, amelynek a célja gyakran egy város, vagy az országimázs (ki)alakítása. A kultúrát nagyon sok mindenre használják, sok projektben felmerül, hogy ezt ki, miért és hogyan teszi, mint ahogy az is, hogy mi is az a kultúra? Ha kultúráról beszélünk, létezik egy olyan klisé, hogy a kultúra eleve valami jó, pozitív és értékes. Lehet, hogy így van – de ez nem mindig biztos. Más, ha egy politikus, egy várostervező vagy egy befektető beszél a kultúráról: általában mindenki sok, meglehetősen eltérő dolgot ért ez alatt a szó alatt.

2. Cinematic Scope, Karl Georg Fine Arts, Bécs⁴

A bécsi galérianegyedben lévő csoportos kiállítás olyan fiatal művészek munkáiban mutat fel találkozási pontokat, akik nemcsak a képzőművészetben használt filmnyelvről, hanem a tradicionális mozgóképről is új diskurzust nyitnak. Bár az 1998-ban megnyitott Georg Karl Fine Arts nemzetközi kontextusba helyezte ezt a kérdést, én most csak Andreas Fogarasit emelném ki, aki egy 2010-ben Santiago de Compostelában, a híres Szent Jakab-út – El Camino – végállomásán készült háromrészes videóinstallációt mutatott be. A *Constructing/Dismantling* címet kapó videóknak valóban *felépítések* és *lebontások* követik egymást. A két szélen lévő film építészeti tematikájú, míg a szemből nézve középen, a kettő között helyet kapó film egy 2010-et formáló virágszőnyeg végtelenített elsöprését és így folyamatos visszatérését mutatja. Az első videón a Peter Eisenman által tervezett félkész komplexumot körülvevő várost látjuk, amely már szinte nem is város, hanem a táj maga, illetve a kettő nem minden esetben érzékeny találkozá-

4 *Cinematic Scope*. Karl Georg Fine Arts, Bécs, 2013. január 18 – május 4. (<http://www.georgkargl.com/>), résztvevő művészek: Andreas Fogarasi, Björn Kämmerer, Manuel Knapp, David Maljkovic, Wolfgang Plöger, Tobias Putrih, kurator: Fiona Liewehr.

ANDREAS FOGARASI
Constructing / Dismantling, 2010, 3 csatornás videóinstalláció, kiállítási enteriőr részlete a Cinematic Scope című csoportos kiállításon (Karl Georg Fine Arts, Bécs, 2013) © Georg Kargl Fine Arts

ANDREAS FOGARASI
Constructing / Dismantling, 2010, 3 csatornás videóinstalláció, részlet a videóból © Georg Kargl Fine Arts

sa.⁵ A másik videón már egy tervezett funkciója szerint is rövidebb élettartamú, csupán szezonálisan felépített vidámparkot pásztáz körül a kamera. Ahogy bontják, szállítják el a részeit, az élet nem áll meg: az egyes attrakciók még működnek – van fény és zene –, miközben az építményeknek és magának az általa létrehozott közösségnek már csak órái lehetnek hátra. A nagy szórakoztató építészet, kicsi, flexibilis alternatívája egy ilyen létesítmény, amelyet sok esetben hasonlóan a benne dolgozókhöz, a törvény és a jog is sokkal kevésbé véd.

✘ **AF:** Sok az olyan, épület, amely csak megépül és később, csak utána jönnek rá, hogy senki sem találta ki, hogy mi történjen benne. Az említett hatalmas kulturális központot több éve kezdték el építeni, de közben rájöttek, hogy túl nagy lesz, a pénz is elfogyott, így valószínűleg sosem fogják már befejezni. A tervezett alapterülete ugyanakkora lett volna, mint Santiago de Compostela belvárosáé. De azt mondják, hogy van egy épületük Peter Eisenmantól, és mindegy, hogy mi van benne, akár üres is lehet, hiszen már azért jönnének az emberek, hogy megnézzék magát az épületet. Ez a konsumtárggyá változtatása a kultúrának, illetve sok minden másnak – elméletileg mindennek. Ez is egy olyan téma, ami után már nagyon régóta kutatok és benne van a munkáimban: a kultúra és az építészet diszfunkcionálissá tétele. Általában a városok vagy az országok büszkéek arra, ha ott vannak művészek, ha van valami művészeti aktivitás. Érdekel, hogy amit itt csinállok, kinek érdekes, mitől válik fontossá. Persze jó, ha sokan érdeklődnek a kortárs művészet iránt, de az is feltűnő, hogy ott, ahol élénken érdeklődnek iránta, ott kevésbé érdekes maga a művészet. Most minden intézmény a látogatottsáért harcol, a látogatók számának növelésével van elfoglalva, és ez egy nagyon veszélyes és ambivalens helyzet.

✘ **SzA:** Több esetben is megjelenik a munkámban a magyar főváros, kapcsolatban állsz vele. „Érdekesebb”, ellentmondásosabb Budapest, mint Bécs?

✘ **AF:** Bécsben a modernizmus sosem talált talajra, nagyon óvatos város, sok mindenbe nem mentek bele, ezek pedig most hiányként jelennek meg. Ez Pesten is így van, de talán kevésbé, de nem tudom, mi lehet ennek az oka. A munkám egy nagy folyamat, van pár téma, ami állandóan érdekel, és van, amikor ez az érdeklődés egy speciálisabb irányba indul el, de ezek az irányok mind erősen össze vannak vonva, kapcsolva egymással. Az építészeten sok minden összesűrűsödik: egy társadalom vágyai, ideológiai és elképzelései, illetve ezek kőbe faragása, és az is, hogy miként viszonyuljanak egymáshoz

5 *City of Culture of Galicia*, Santiago de Compostela, Spanyolország, 1999

az emberek. Viszont engem az üres építészeti terek is érdekelnek, az hogy ebbe mit képzelünk bele, mi ezeknek a potenciálja.

SZA: *Milyen a bécsi oktatás hangulata?*

⊗ **AF:** A bécsi főiskolán 1997-ben sok idős festő nyugdíjba ment és akkor volt az első nagy váltás az akadémián, legalább nyolc új professzor érkezett, és nem csak osztrákok. Akkor kezdődött a nemzetköziség, kicsit megnyílt és fellazult a közeg.

⊗ **SZA:** *Vannak előtted példák, akik befolyásolták a művészetedet?*

⊗ **AF:** A klasszikus konceptuális művészet politikusabb hulláma nagy befolyással volt rám: például Martha Rosler, Hans Haacke vagy Allan Sekula. Ez a generáció nagyon fontos számomra majd a második nemzedéke is, mint Christian Philipp Müller, Andrea Fraser vagy Renée Green, aki professzorom volt itt a főiskolán. Az én időmben nagyon erős politizálás vett körül miniket az akadémián. Szerintem emiatt is sokan, akik velem együtt tanultak, később nem képzőművészek lettek, hanem politikai aktivisták, zenészek vagy off intézményekkel foglalkoznak. Ez a háttér ott van a munkámban, bár én egy olyan aránylag konvencionális formában dolgozom, mint amilyen a kiállítás, meg a tárgy, ami viszont lehet például egy videó (és annak installálása) vagy egy könyv is. A tárgy jellege és az, ahogyan viszonyulunk hozzá térben, időben, az sokkal jobban foglalkoztat, mint az interaktivitás vagy a participatív gyakorlat.

⊗ **SZA:** *Dolgozol most valamin?*

⊗ **AF:** A MAK⁶ meghívott kurátornak: egy kelet-ázsiai kortárs építészeti kiállítást rendezünk. Sok intézmény van Bécsben, de kevés olyan, amelyik dizájnnal vagy építészettel foglalkozna. Az igazgatónak Christoph Thun-Hohensteinnek eszébe jutott, hogy jó lenne, ha a kiállítást egy építészeti kurátor csinálná együtt egy művész-szel. Sok munkám vagy kiállításom diszfunkcionális építészeti kiállítás, épp ezért ez most egy kihívás volt: egy funkcionális építészeti kiállítást kell létrehozni. A kiállítás Kínával, Japánnal, Dél-Koreával és Tajvannal foglalkozik, ami már így önmagában is egy nagyon sokszínű szcena.⁷ Nem csak az építészet, hanem a mindennapi térbeli gyakorlatok is helyet kapnak a kiállításon, időben pedig a jelent fogja át, alig van valami, ami 5-6 évnél régebbi lenne. Vannak bizonyos változások: Kínában például lassan kezd kibontakozni valami, ami újra komolyan veszi a tradíciót és a szociális hálókat. Például a tradicionális építészet térbeli megnyilvánulásait, mivel már nem csak a hatalmas állami építészeti

6 Museum für angewandte Kunst / Alkalmazott Művészetek Múzeuma, Bécs (<http://www.mak.at>)

7 *Eastern Promises. Zeitgenössische Architektur und Raumproduktion in Ostasien / Contemporary Architecture and Spatial Practices in East Asia*, MAK, Bécs, 2013. június 5 – október 6. http://mak.at/programm/event/eastern_promises

ANDREAS FOGARASI
Constructing / Dismantling, 2010, 3 csatornás videóinstalláció,
részlet a videóból © Georg Kargl Fine Arts

irodák plusz pár külföldi sztárépítész építenek mindent, hanem van egy kisebb szcena, független kisebb irodákból, amelyek egyelőre még nagyon szűk feladatokat látnak el. Őket érdekli, hogy lokálisan mi történik és komolyan is veszik ezt a kontextust. A mi projektünk, nem annyira magáról a hatalmas fokú urbanizációról szól, hanem inkább arról, ami e miatt máshol, például vidéken történik, ahonnan az emberek elköltöznek.

⊗ **SZA:** *A téma feldolgozása után lehetséges, hogy ennek hatása megjelenik majd a te munkádban is?*

⊗ **AF:** Lehetséges, hogy később megjelenik. Nálam ez nagyon lassú folyamat: látok valamit és csak évekkel később lesz belőle mű, kell hozzá egy alkalom, egy kiállítás, egy könyv. Tavaly jelent meg például egy könyv, amelyet egy másik művésszel, Sasha Pirkerrel együtt készítettünk.⁸ Ez egy Los Angeles-i közösségi központot mutat be, amelyet Richard Neutra osztrák-amerikai építész tervezett. Az épület sokban hasonlít azokra a budapesti kultúrházakra, amiket ugyanabban az időben filmeztem, amikor Los Angelesben töltöttem egy fél évet – 2006-ban. Más kontextusba akartam helyezni ezeket az intézményeket, hogy felmutassam, hogy milyen hasonló dolgok jöttek létre egyidőben eltérő politikai környezetben. Nem szabad takargatni ezt a múltat, inkább a kihívás bizonyos aspektusait és néha azokat a minőségeket kell lát(at)ni és megmutatni, amelyek nem olyan feltűnőek vagy közismertek.

8 *Eagle Rock Playground House*, Leipzig: Spector Books, 2012